

Jeppe Aakjærs foredrag om freden

Taler

Jeppe Aakjær
Digter og forfatter

Dato

1. august 1916

Sted

Thisted

Freden.

1. August 1914 er allerede Historie, ja den blodrødeste Verdenshistorie; dette Datum vil blive lært i vore Skoler, saalænge der er Mennesker paa denne Jord, thi det danner — som De ved — Indgangen til den forfærdeligste Katastrofe, der har hjemsøgt Menneskeslægten siden Historiens Begyndelse.

Jeg rejste den Dag med Toget til en af vore jyske Østkystbyer. Kupeerne var allerede tidligt fyldte med Indkaldte; da vi naaede Aarhus, var Trængselen uudholdelig; alt hvad der ikke havde med Militæret at gjøre blev klemmt op i en Krog paa Gangen. Folk der ventede paa Trøjen fyldte ikke blot 3. men ligesaa selvfølgelig 1. og 2. Klasses Kupeerne. Der sad de Mand ved Mand paa de polstrede Bænke, eller paa de slidte Træsæder, uden en Skjæmt, uden den ringeste Spøgefuldhed; hvad der er saa uhørt i en dansk Jernbanekupé, hvor megen Ungdom klumpes sammen; enkelte lod falde en kort Bemærkning til Sidemanden, men paa en sær hviskende Maade, som rædde Fugle, der meddeler sig til hinanden i Mørke. Men ellers sad de som oftest og stirrede, blikløst og tomt, som under Indflydelse af et Mareridt, og det samme Spørgsmaal stod at læse i alle de stivnede Ansigter: „Hvad gaar vi i Møde; hvor føres vi hen? Til Barakken eller til Slagterbænken?“ — Saadan maa Stemningen være ombord paa et Skib, der er løbet paa et undersøisk Skjær; man ved, at Skibet har faaet en frygtelig Læk; men kan det holdes flydende!

Det overfyldte Tog kjørte op for stadig flere Stationer; nye oprivende Scener, hvor unge Hustruer, med Spædbarnet paa Armen tog Afsked med Manden; han vilde nødigt ha' Scener, her hvor saa mange saa paa ham; men dette var den frygteligste Prøvelse i hans Liv; han saa sin egen, sin Hustrus og Barns, sit Hjem eller Forretnings Ruin, som den uundgaaelige Konsekvens af denne hovedkulds Indkaldelse, hvoraf han ikke forstod et Muk. Udenfor Togvinduerne stod

Kornet i Hobe; færdigt til at kjøres ind. Men det fik nu for sig at vente; ellers ligner det ikke den danske Bonde at la' sin Høst i Stikken. Gud ved, at det og saa skete med tungt Sind; men en Skæbne var over ham og os alle; derfor maatte han nu ikke mere være der, hvor al hans Hjærte var, i Hjemmet, hos Hustruen, Høsten og Bedriften, men som en fredløs joges han ud af det alt sammen, med et Par Fedtlædersstøvler over Armen dreves han hen mod det ukjendte, ud af sit Hjems hyggelige Rammer, hvor han var en Konge paa sin Jord, hen mod sin Brigade, hvor han kun var et Numer, en Træl, en Slave.

Vi har alle taget om Halsen en Løkke, der bærer det smukke Navn almindelig Værnepligt; naar der hales i den Løkke, da maa vi komme eller kvæles. Hvilket forfærdeligt Ris har Samfundene bundet sig selv i denne Pligt! Det er Barbariets Navlestræng. Uden almindelig Værnepligt stod Verden nu ikke i Brand, uden dette græsselige Bud, der næsten er bleven det ellefte Bud, og søndertræder de ti andre, havde ingen Stat i Verden kunnet tvinge sin Hær op til den vanvittige Højde; takket være denne sataniske Lov, at hver voxen Mand skal være Soldat, maa han i 1—2—3 Aar lege Røver i Bjærgene, indtil han kan hele Røverhaandværket til Fuldkommenhed; dette gir man saa en Række smukke Navne, hvoraf det almindeligste er Fædrelandsforsvaret.

Mine Tilhørere! Jeg gik forleden igjennem en jydsk Garnisonsby, hvor en Soldat gik foran mig paa Fortovet. Paa én Gang bøjede han til Siden og løb hen og stilled sig op foran en Bagerhest, der stod for en Brødvogn, mens dens Styrer var inde i Butikken; han slog sine Arme om Dyrets Mule, klemte sin Kind ind imod dens haarde Kindben og lod Munden løbe paa en egen heftig, indtrængende Maade. Paa hele hans Adfærd gjættede jeg, at det var en Mand fra Landet, én af dem som man i hundredevis har revet fra Arbejdet og Hjemmet, og som gaar rundt i deres nød tvungne Uvirksomhed med Øjne, der er syge af Længsel efter Familien og den vante, naturlige Gjærning. Jeg tvivler ikke om, at den dyrevenlige Soldat har fortalt Hesten en lang Historie om sin haabløse Længsel efter de grønne Marker, efter sine Børn og sine egne Heste, der elskede ham og kjendte hans Stemme. Den Mand faar de ikke gjort til Militarist; dertil har hans Hjem altfor stærkt Tag i ham. Og naar vi nu i alle Lande forener vore Bønner om Fred, saa gør vi det netop i Hjemmets Navn.

Militarismen, Krigen, er det tusindhodede Uhyre, som vi fra Arilds Tid har kjælet frem i Folkene, indtil det nu æder os levende op; i Krigen ser vi personificeret Sagnenes Lindorm med den skjællede Krop, Uhyret, som fodres

med Landenes Fedme, som tar Maden af vor Ske, før den naar vor egen Mund, som fordrer at mættes før Barnet i Vuggen, og som, naar den er mættet, undertiden æder Barnet, ja Vuggen med.

Nu raser Uhyret i al sin Brynde. Men jeg vil ikke tale om denne meningsløse og onde Krig. Man holder ikke Foredrag om Elektriciteten, mens Lynet slaar ned til Højre og Venstre.

Kun saameget endnu: Der er før krigen bleven sagt mange ubesindige Ord om „Tidens overhaandtagende Humanitet“ — skulde nu ikke alle kunne se, at intet er saa kostbart som Inhumanitet, som dette at gi' Menneskelighed og Broder følelse en god Dag!

„Tidens overhaandtagende Humanitet!“; Herregud, som om vi kunde blive for menneskelige, for gode mod hinanden!

Den Moder, der paa Agebrættet trækker Shawlet hen for sit Barns Ansigt for at beskytte det mod den skarpe Vind — er hun ikke en Bærer af Humaniteten; den Soldat, som paa Slagmarken breder Kappen over sin saarede Kammerat, er han ikke en fuldgyldig Repræsentant for alle vore Bestræbelser efter at hjælpe og trøste, for at blidne de Saar og Savn, som Livet slaar de svage!

Humanisme, Humanitet — det er Ord, der kløver. Stik det Ord ud til den Mand, du ikke kjender, men gjerne vil lære at kjende — og du vil i et Nu kunne bestemme hans Karakter af den Maade, hvorpaa han reagerer mod det Ord.

Hver Tid har sine kløvende Ord; vor Tidsalder har faaet dette. Som en Verdensstandard er det Ord Humanitet bleven baaret gennem Folkene; ingen politisk Storm, ingen nok saa velrettet Kanon har kunnet strække den Standard i Støvet. Dens Bærere, de dristige og kjække Mænd, der løftede Humanitetens Standard højt i Lyset, jo, dem lykkedes det helt vel Angriberne at faa Ram paa; jeg har bare behov at pege rundt paa Fængslerne, paa Baalene, paa Skafotterne og Galgerne, hvor de lønnedes af Magthaverne, der brød Vejen for Humanismens Idé; men der var altid kjække Hænder nok til at gribe om Fanens Stang, før den faldt, og bære den frem til Sejr.

Det Ord Humanitet er gaaet uskadet gennem Baal og Brand. Tag det Ord ud af Sproget og Samfundslivet — og vi synker tilbage i Middelalder og Barbari. Over

det Ord hvælver vi vore Videnskabstempler, vore Kliniker, vore Børnestiftelser, vore Hospitaler; det Ord er Syldstenen under vore Sanatorier, vore Sygehjem ved det blaa Hav. Med det Ord lyser man op i Fængslerne og Fattigkvartererne, under det Ord gaar Millioner i kamp for Lys og Lykke og det daglige Brød. Humanismen — det var Guldtraaden i Tolstoys Liv og Æventyr, i Bjørnsons Digtning, i Victor Hugos flammende Samfunds-Romaner. Det er og saa Humanismen, som vi kalder paa her. I dens Navn er det, vi anraaber om Fred!

Og lad dem saa ringe for os, Klokkerne i de hvide Taarne. I to Aar hørte vi kun Ligklokkeklang — lad det nu være Fredsklokken, som lyder ud over den mishandlede Jord, og lad dens Lyd smelte sammen med Kornets Sang, Kornet paa Europas rige Vange, som nu for tredje Gang bereder sig til en Høst uden Høstere. Gid denne Lyd af Fredens Klokke maa trænge ned i Skyttegravene, trænge frem i alle Lande til dem, der styrer Folkeslagenes Gang i disse frygtelige Tider.

Kilde

Aakjær, Jeppe. 1919. Artikler og taler. 1887—1918. København og Oslo: Gyldendalske Boghandel – Nordisk Forlag

Kildetype

Dokumentation i bogværk

Tags

Foredrag, Første verdenskrig 1914-1918

URI

<https://www.dansketaler.dk/tale/jeppe-aakjaers-foredrag-om-freden-1916>